

Türkad

Tanzimat'tan Günümüze Gençlik Dergilerinin Geçirdiği Sosyolojik Değişim¹

Aliye USLU ÜSTTEN² & Müzeyyen ALTUNBAY³

Özet

Yakın zamana kadar çocuk ve genç kavramları birbirinin yerine kullanılmış olsa da günümüzde gençlik edebiyatı çocuk edebiyatından farklı bir alanda değerlendirilmeye başlanmıştır. Gençlik kavramının literatüre girmesiyle gençlik yayınlarının da ayrıca değerlendirilme zorunluluğu doğmuştur. Bunlar arasında süreli yayınların başlangıcı ise 19. yüzyıla rastlar. Süreli yayınların her biri yayımlandığı dönemin aynası kabul edilebilir. Dönemin sosyal, kültürel, siyasal olaylarından etkilenen süreli yayınlara bakılarak, bunların hitap ettiği hedef kitlenin de ilgisinin, beklentisinin ve değerlerinin tespit edilmesi mümkündür. Tanzimat'tan itibaren yayımlanan dergiler değerlendirildiğinde çocuk ve gençlik dergilerinin çocuk dünyasına yönelik hazırlandığı görülür. II. Meşrutiyet ve Millî Mücadele dönemlerinde ise dönemin olaylarına bağlı olarak gençlere hitap eden dergiler artmış, yazılarda vatan ve millet sevgisi aşılana çalışılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Harf İnkılabı nedeniyle bir süre dergi yayıncılığına ara verilir. Sonraki süreçte, Cumhuriyet'in esaslarını benimsetmeye dayalı dergilere yer verilir. Bu dönem dergilerinin genel havası ulus-devlet anlayışını benimsetmeye yöneliktir. 70 ve 80'li yıllarda yayımlanan gençlik dergilerinde siyasal olayların etkisi belirgin şekilde hissedilir. 90'lı yıllardan itibaren gençlerin dünyasına hitap eden, onların yaşadıkları sıkıntıları konu eden dergiler hazırlanır. Bu çalışmada, gençlik kavramından hareketle Tanzimat'tan günümüze yayımlanan gençlik dergileri sosyolojik açıdan ele alınmıştır. Bu amaçla gençlik dergilerinin hedef kitlesi ve yayımlanan yazılar itibarıyla dergilerin yayın politikası incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Süreli yayınlar, gençlik, Tanzimat, dergicilik.

The Sociological Change of Youth Magazines from Tanzimat to the Present

Abstract

Until recently, although the concepts of children and young people have been used interchangeably, youth literature has started to be evaluated in a different field from children's literature. With the introduction of the concept of youth into the literature, the necessity of the evaluation of youth publications also emerged. Among them, it is the beginning of periodicals that coincided with the 19th century. Each of the periodicals may be considered a mirror of the period in which it was published. It is possible to determine the interest, expectations, and values of the target audience by looking at the periodicals affected by the social, cultural, and political events of the period. When the magazines published since the

¹ Bu çalışma 3-5 Nisan 2019 tarihlerinde Gazi Üniversitesi Uzaktan Eğitim ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen "Uluslararası Eğitimde ve Bilimde Yenilikler Sanal Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, aliyeuslu@yahoo.com, 0000-0002-2937-6154

³ Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, muzeyyen.altunbay@giresun.edu.tr, 0000-0002-9568-3160.

Tanzimat period are evaluated, it is seen that children and youth magazines are prepared for the children's world. In the periods of the II. Constitutional Monarchy and National Struggle, the magazines that appeal to the youth have increased due to the events of the period. The love of the motherland and the nation has been tried to be given in these magazines. In the first years of the Republic, magazine publishing is suspended for a while due to the Alphabet Revolution. In the following period, magazines based on the principles of the Republic are adopted. The general mood of this period magazine is aimed at adopting the understanding of the nation-state. The impact of political events in youth magazines published in the 70s and 80s is noticeable. Since the '90s, magazines are prepared for the world of young people and to address their problems. In this study, youth magazines published from the Tanzimat to the present have been discussed from a sociological perspective based on the youth concept. For this purpose, the target audience of the youth magazines and the publication policy of the journals have been examined.

Key Words: Periodicals, youth, Tanzimat, journalism.

1. Giriş

Gençlik döneminin önemi birçok bireyin kariyer planlamalarını, meslek tercihlerini, okul seçimlerini, rollerini ve tercih ettikleri yaşam biçimini belirlemesinden ileri gelmektedir. Bu nedenler gençlere yönelik yapılan yayın politikalarını ve ortaya konulan ürünleri de doğrudan etkilemektedir. Gençlere yönelik çabanın bir ürünü olan süreli yayınlar, hitap ettiği kitlenin özelliklerini yansıtamadığında gençlerden beklenen ilgiyi görememekte, kısa soluklu olmaktadır. Gençlik süreli yayınları incelediğinde bunların haftalık, on beş günlük veya aylık olarak sanat, edebiyat, moda, siyaset vb. konularda yayımlandığı görülür.

Dergi ve gazetelerin çocuk / gençlik açısından önemi şu şekilde sıralanabilir (Oğuzkan, 2001: 337-338, Ciravoğlu, 2000: 181-182):

- *Çocuk ve gençlik dergilerinde yayımlanan öğretici ve eğlendirici yazılar, masallar, hikâyeler, romanlar, fotoğraflar, v.b. çocukların okuma alanındaki bireysel ihtiyaç ve ilgilerini doyurucu biçimde karşılayabilir.*

- *Çocuk ve gençlik dergileri, ders kitabı ile güncel olayların ve yeni ortaya çıkmış gerçeklerin arasında var olan kaçınılmaz boşluğu doldurmaya yarar.*

- *Çocuk ve gençlik dergileri, çocukların güncel olayları öğrenme ihtiyaçlarını karşıladığı gibi birtakım kalıcı yazıları ve resimleri ile onların bilgi ve kültür seviyelerinin yükselmesine de yardımcı olurlar.*

- *Çocuklarda / gençlerde araştırma ve bilgilenme fonksiyonlarının geliştirilmesini sağlar.*

- *Çeşitli olayları izleme, değerlendirme, kavramlaştırma çabası oluşturulur.*

- *Çocuklarda / gençlerde; anlatma, yansıtma özetleme, resimlerle bütünleştirme ve ilgileri sıraya sokma becerisi kazandırılır.*

- *Sosyal hayat ile okul hayatı arasında gerçekçi köprüler kurulur.*

- *Sosyal hayatın, sanat olaylarının, bilimsel çabaların sürekli gelişip değiştiği saptanır.*

- *Çocukları/gençleri ruhsal olarak "yarn"a hazırlar.*

Gençlere yönelik süreli yayınlar incelendiğinde Tanzimat'ın gazetecilik hayatına getirdiği hareketlilik ve canlılığın, akabinde gençlik dergi ve gazetelerine de yansımaya başladığı görülür. Bu durum çocuk ve gençlikle ilgili yayıncılığın da gelişmesine katkıda bulunur. Ancak bu dönemde çocuk ve genç kavramlarının henüz yerleşmemiş ve özelliklerinin belirginleşmemiş olması çocuk dergi ve gazetelerinin içerik ve şekil özelliklerinden de anlaşılır. İlk çıkan dergilerde resme neredeyse yok denilecek kadar az yer verilmiş, dergilerinin boyutlarına, metinlerde kullanılan harf karakterlerine dikkat edilmemiş, birçok unsur göz ardı edilmiştir. Bu sebeple gençlik veya çocuk dergilerini değerlendirirken bu hususlar dikkate alınmalıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde çocuk dergisi olarak ifade edilen birçok dergi ve gazetenin gençlik gazetesi/dergisi sınıfına dâhil edilmesi gerekmektedir (Kür, 1991; Okay, 1999; Demir, 2021. Süreli yayınlar, okuma alışkanlığının kazandırılmasında ve genç yazarların kendilerini ifade etme mecraı olarak önemli bir yere sahiptir. Farklı dönemlerde süreli yayınlar gençleri yönlendirmede etkin rol oynamıştır. Bu amaçla çalışmada Tanzimat döneminden itibaren başlayarak 2000 sonrasına kadar süreli yayınlar arasında gençlik dergilerinin geçirdiği sosyolojik değişim ele alınmıştır.

2.Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi bölümlerine yer verilmiştir. Betimsel bir çalışma olan araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. "Doküman inceleme

araştırmanın konusuyla ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir” (Özmen; Karamustafaoğlu, 2019, s. 126).

Doküman incelemesiyle elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259).

Çalışmada Tanzimat döneminden itibaren 2000 sonrasına kadar süreli yayınlar arasında yer alan gençlik dergilerinin geçirdiği sosyolojik değişim, dergilerin hedef kitlesi ve içerik özellikleri değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Çalışmada incelenen dergiler dönemin olayları çerçevesinde hitap ettiği hedef kitle, içerik ve yayın anlayışı açısından değerlendirilmiştir. Demircan’a (2006: 22) göre 1839’dan 1940’a kadar çıkan toplam dergi sayısı dönemlere göre şöyle dağılmaktadır:

Tablo 1. 1839-1940 yılları arasında çıkan dergiler ve sayıları

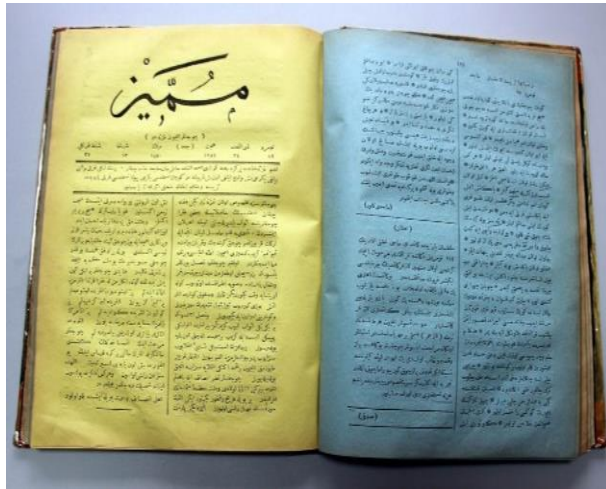
Dönem	Tarih	Yayın Sayısı
Tanzimat	1839	5
I. Meşrutiyet	1876	13
II. Meşrutiyet	1908	20
Cumhuriyet	1923-1928	15
Cumhuriyet	1929-1940	21
Cumhuriyet	1940-1980	259

Alanyazındaki yayınların başlıklarında genç ve gençlik kelimeleri tarandığında ise şu dergilerin yayımlandığı görülür (Duman, 1986, s. 117, İbanoğlu, 2015, s. 124):

Genç Anadolu, Genç Düşünceler, Genç Kadın, Genç Kalemler (Bursa), Genç Kalemler (Selanik), (Derginin ilk sekiz sayısı Hüsn ve Şiir adıyla çıkmıştır.), Genç Kimyager, Genç Mektepliler, Genç Müslüman, Genç Sanatkâr, Genç Tabib, Genç Türk, Genç Yolcular, Gençler Defteri: Gençler İçin Çalışır, Gençler Derneği, Gençler Dünyası, Gençlik (Ankara), Gençlik (İzmir), Gençlik (İzmir), Gençlik Alemi, Gençlik Duygusu, Genç Fikirler, Gençlik Vahdeti, Genç Şayegân, Genç Mühendis.

1. Tanzimat Dönemi

Bu dönemde eğitim alanında gerek batıdan gelen süreli yayınlarla gerekse Avrupa’ya giden yabancı öğrenciler ve araştırmacıların eserleriyle pedagoji kavramı yansıtılmaya çalışılmıştır (Karakaya, 2018, s. 54). Yayımlanan dergileri gruplandırdığımızda siyasi, edebî, kültür-sanat ve mesleki dergiler olarak tasnif edilebilir. Türkiye’de çocuk yayıncılığıyla ilgili ilk önemli adım 1869’da çıkan ilk çocuk gazetesi *Mümeyyiz* ile olur.

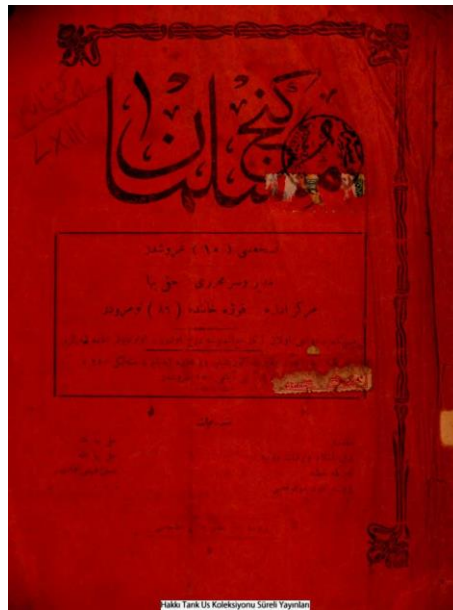

Mümeyyiz (1869)

1907 yılında yayımlanan *Gülizar*'ın, genç kızlar için hazırlandığı düşünülür ancak genel bir gençlik dergisidir. Bu dönemde sağlam bir çıkış yapan edebî dergiler, çeşitli sebeplerden (teknik sebepler, maddi sebepler, dil-üslup, sansür vb.) ötürü kısa ömürlü olmuştur.

I. Meşrutiyet Dönemi

Meşrutiyetle birlikte siyasî ve sosyal hayattaki değişimin izlerini, çocuk ve gençlik mefhumuna bakışın değişmesini, çocuk / gençlik gazete ve dergilerinde daha net görebiliriz. 23 Temmuz 1908 inkılabıyla sağlanan aşırı özgürlükçü ortamda devrin fikir hayatında ortaya çıkan çeşitlilik, dönemin basın hayatına da canlılık getirir. Bu dönem dergilerinde genel olarak nasihat verilir, iyi, erdemli ve itaatkar olma aşılanır.

Genç Müslüman (1908-1912)

II. Meşrutiyet Dönemi

1914'ten 1918'e kadar dergicilik faaliyetlerinde duraklama görülür. Süreli yayınlar arasında kadın ve çocuklara yönelik dergiler olmasına karşılık adında "genç" veya "gençlik" geçen dergiler II. Meşrutiyet'le başlar. Bu dönem itibarıyla yayımlanan dergilerde devlete bağlılık, sosyal sorumluluk gibi değerlerin aşılmasına çalışıldığı söylenebilir. Balkan faciasından önce dergilerde genel olarak sevgi, hoşgörü, paylaşma vb. duygular ağırlıklı iken Balkan yenilgisinden sonra intikam, nefret gibi olumsuz duygular ön plana çıkar.

Bu dergiler arasında yer alan *Talebe Defteri*, Balkan Savaşlarının acılarının yaşandığı, Balkan milletlerine ve onları destekleyen Avrupa ülkelerine yönelik tepkinin arttığı bir dönemde çıkmıştır. Balkan ülkelerine destek veren devletlerin "Batı medeniyetinin yüksek ve insanî değerlerine ihanet ettiği düşüncesi" dergiye yansımıştır (Tuğluoğlu, 2015: 104). *Talebe Defteri*'ni diğer pek çok dergiden ayıran bir diğer husus bu dergide, çocukların boykota yönlendirilmiş olmasıdır.

Talebe Defteri (1329-1335)

Meşrutiyet döneminde 1913-14 yıllarından 1918'e kadar, Balkan Savaşları nedeniyle pek çok dergi çıkarılamamış, var olanlar ya askıya alınmış ya da yayın hayatına veda etmiştir. 1913 yılı dergicilik anlamında oldukça bereketli geçse de pek çoğu yayın hayatına erken veda etmiştir. Bu yıllarda çıkan dergilerden biri *Türk Yavrusu*'dur. Türk adının kullanılarak yayımlandığı ilk çocuk dergisidir.

1923-1949 yılları arasında gerek haftalık, gerekse aylık yayımlanan çocuk dergi ve mecmuaların dışında gençlik dergisi veya gazetesi sınıfına dâhil edeceğimiz dergiler ise şunlardır:

Tablo 2. 1923-1940 yılları arasında çıkan gençlik dergileri

Dergi / Gazete	Yayın Yılı	Basım Yeri	Yayın Aralığı	Sahibi
Sübbân	1923	İstanbul	-	Recai
Talebe Mecmuası	1923	İstanbul	15 günlük	Hikmet Arif
Genc Mektepliler	1924	İstanbul	15 günlük	Muallim Ahmet Hilmi
Resimli Evtâm Mecmuası	1925	İstanbul	-	Hamid Nuri
Gürbüz Türk Cocuğu	1926-1928	İstanbul	Avlık	Dr. Fuat Mehmet
Annelere ve Cocuklara Salnâme	1927	-	Yıllık	Himave-i Etfal Cemiveti
Gençlik	1928	İstanbul	Avlık	Cemal
Altun Kalem	-	Bulgaristan	15 günlük	Ahali Yurdu
Oklahoma	1935-1955	İstanbul	15 günlük	Alaadin Kırıl
Öğretmen İleri	1936-1937	İstanbul	Düzensiz	N.Bilbasar-B.Atasavar
Yeni Kültür	1936-1945	Ankara	Aylık	Kâzım Namî Duru

Selahattin Öztürk (2010), "Osmanlıca Eğitim, Çocuk ve Gençlere Yönelik Süreli Yayınlar (Bir Bibliyografya Denemesi)" adlı çalışmasında gençlere yönelik hazırlanmış şu dergilere yer verir:

Çalışalm: Dinci, vatancı, Türkçü gençliğin vasıta-î neşr-i efkârıdır (Aylık, 1329).

Çiçek: Türk gençlik ve aile mecmuası (On beş günlük, 1926-1927).

Dilek: Tosya'da gençliğin irşad vasıtasıdır (On beş günlük, 1927-1928).

Diyarbakir Erkek Muallimîn Mektebi Talebe Mecmûa Heyeti (On beş günlük, 1926-927).

Fecir: Gençliğin teâlisine hâdim edebî, ictimâî, ilmî mecmûadır (On beş günlük, 1337-?).

Genç Düşünceler: Gençliğin ifadesidir. Cuma günleri çıkar (1928).

Gençler Defteri: Gençler için çalışır (On beş günlük, 1330).

Gençler Derneği: Fennî, edebî, ictimâî, , gençlerin faidesine çalışır (Aylık, 1914-?).

Gençlik Âlemi: Edebî, ilmî, ictimâî, fennî mecmûa (On beş günlük, 1329).

Gençlik Duygusu: Edebî, ilmî, ictimâî, fennî Türk gazetesidir (On beş günlük, 1330-?).

Gençlik: İlmî, edebî ve ictimâî mecmua (On beş günlük, 1336-1337).

Gençlik: Türk lisanı ile iftihar eder, haftalık edebî, ilmî risâledir (1327).

Gürbüz Türk Çocuğu: Çocuğun sıhî ve terbiyevî inkişafına yardım eder (1928).

Hanımlara Mahsus Gazete (Genç Kızlara Mahsus Kısmı): Haftalık (1311-1324).

İstiklâl Postası: İstiklâl Lisesi talebesinin mekteb dahilindeki mesâisini göstermek üzere Yıllık, 1927-1928).

Maddiyât: Türk gençliğinde hars-ı fenniye'nin inkişafına hâdimdir (Aylık, 1925-1926).

Mekteb Duyguları: Fennî, edebî, ahlâkî, ilmî risâledir (Haftalık, 1329).

Mekteb Mecmûası: Dinî, ictimâî, terbiyevî, edebî, ilmî, fennîdir (Aylık, 1336).

Mekteb: Edebî ve hikemî, fennî risâledir (On beş günlük, 1307-1313; 1331).

Mekteb: Uşaklara mahsus, musavver, edebî, ilmî mecmûadır (On beş günlük, 1329-1335).

Mektebli: Zükur ve inas bilumum mekteblilerin tenvir-i efkâr ve hissiyâtına hâdim, ilmî, fennî, edebî, ahlâkî, sınaî musavver haftalık mecmûadır (1331-1332; 1338).

Musavver Gençlik Vahdeti: On beş günlük (1335).

Musavver Küçük Osmanlı: Haftalık (1909).

Resimli Mecmûa: Aile ve genç mektebliler mecmûası (On beş günlük, 1341-1928).

Resimli Mekteb Âlemi: Edebî ve fennî mecmûadır (On beş günlük, 1329-1330).

Terbiye ve Oyun: Gençlerin terbiye-i fikriyelerine ve bedeniyyesine hâdim, on beş günde bir neşrolunur mecmûadır (1911-1913).

Türk Çocuğu: Gençler ve mektepliler mecmûası (On beş günlük, 1330-?).

Türk Çocuğu: İlim ve edebiyat mecmûası (On beş günlük, 1926).

Türk Genci: İlmî, edebî, fennî ve bilhassa spordan bâhis resimli mecmûa (Aylık, 1335).

Türk Gençleri Mecmûası: Türk Ocağının ve gençlerinin gayesini takip eder (Aylık, 1329).

Yeni Fikir: Millî terbiyeye çalışır ve mekteplerde ziraat gayesi güder. (Gençleri ve çocukları terbiye etmek, gençleri ziraat ve ticaret hisleri ile ilka eylemek, onları karanlık hayatlardan ve memleketi esâret-i iktisâdiyeden kurtarmak için çıkar.) Aylık (1327-1330).

Yeni Mektep: Muallim ve talebe mecmûasıdır (On beş günlük, 1339).

Zekâ: Felsefî, ilmî, edebî, her türlü terakki ve teceddütlerden bâhis, gençlerin yirminci asra lâyük, ictimâî ve siyasî bir terbiye almalarına hâdim, on beş günlük gazetedir (1328-1330).

3. Cumhuriyet Dönemi Gençlik Dergilerinde Sosyolojik Değişim

Cumhuriyet'in ilanı ile yalnızca siyasî ve ekonomi alanda değil kültürel alanda da büyük hamleler yapılır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu inkılâplar, yayıncılığı da etkiler. Bu dönemde çıkan dergiler dil-üslup, içerik, teknik ve biçim özellikleri vb. açılardan büyük değişimler geçirmiştir. En büyük değişim ise Latin Harflerinin kabulü ile başlar. Latin harflerinin kabulüne kadar çıkan çocuk dergilerinden bazıları şunlardır: Yeni Yol, Haftalık Resimli Gazetemiz, Sevimli Mecmua, Çocuk Dünyası, Çocuk Yıldızı vb.

Cumhuriyet dönemindeki dergilerin, çocuk ve gençlerin güncel olaylar hakkında fikir sahibi olma, bilgi-birikimlerini artırma, genel kültürlerine katkı sunma vb. gibi pek çok katkısı olmuştur. Bunun yanı sıra yapılan değişikliklerin de genç nesiller tarafından benimsenmesini sağlamak amacıyla dergilerden yararlanıldığı bilinmektedir.

Genç Mektepliler (1924): "On beş günde bir çıkar talebe ve muallim mecmuasıdır" ifadesi yer almaktadır. Bütün genç ve çocuk süreli yayınlarında olduğu gibi derginin hedef kitlesi talebelerdir. "Birkaç Söz" başlığı altında dergi gayesini şu şekilde açıklar:

"Yeni bir maksatla çıkan Genç Mektepliler, mecmuası isminden de anlaşılacağı üzere, talebelerin (erkek, kız) terbiye-i ahlakiyye ve fikriyyeleri üzerinde asra uygun bir inkılap hissi uyandırmak istiyor. Kaarilerimizce de malum ve müsellimdir ki inkılab- ictimai yapmak için ortaya atılanlar ibtidasında biraz müşkilata maruz kalırlar. Fakat yavaş yavaş bu ma'aniyi yıkararak gayeye doğru yürümeye başlarlar... Yarının büyüklerine namzet olan talebelerin fikirlerine asrın son terakki tohumlarını saçmak, onları yeniliğe doğru götürmek gayesini besliyoruz." (Genç Mektepliler; S. 1, s.1).

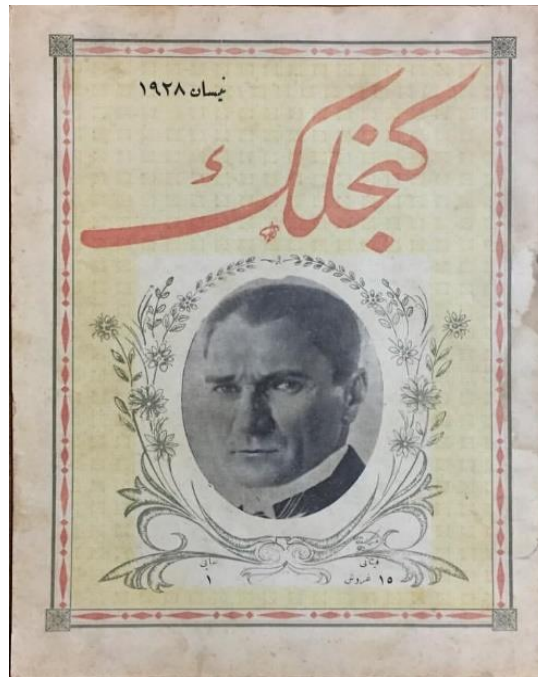
Altın Kalem (1924): "Talebenin, gençlerin ve halkın uyanmasına çalışır on beş günlük mecmua" ibaresiyle çıkar. Dergide, zaman zaman Bulgar ve Türk edebiyatından meşhur bazı yazarların fotoğrafları yer almaktadır.

Derginin 7. sayısında “Muazzez Okuyucularımıza” başlıklı kısa yazıda “Muazzez kaâri ve kaârilerimiz, edebî ve bedii ihtiyaçlarını tatmin maksadıyla tekmilini temine çalıştığımız Altın Kalem’i bugün ilavesiyle on iki sahifelik kıymetli mündericat ile takdim ediyoruz” (Altın Kalem, 1924, S.7) şeklinde bir paragraf bulunur. Anlaşılacağı üzere derginin maksadı gençlerin edebî ve bedii zevklerini yükseltmektir.

Genç Müslüman: İlk ve tek sayısındaki “Mukaddime” başlıklı yazıda hürriyetin ne demek olduğu tartışılır ve sınırsız hürriyetin olmayacağı ile ilgili oldukça ciddi bir yazı kaleme alınmıştır. 16 sayfa olarak çıkan dergide, isminden de anlaşılacağı üzere dini meseleleri işleme amacı vardır. Derginin ismi dikkate alındığında gençlere yönelik bir dergi olduğu düşünülebilir fakat dergide daha çok yetişkinlere hitap eden yazılar kaleme alınmıştır.

Mektepliler Âlemi: “Küçük Mekteplilerimizden İstediklerimiz” adını taşıyan bu yazıda mektepli gençlerin vatanı kurtaracak olması, vatan geleceğinin onların omuzları üstünde yükseleceği ifade edilerek bunun yolunun da bilgidir ve kültürden geçtiğinin altı çizilir.

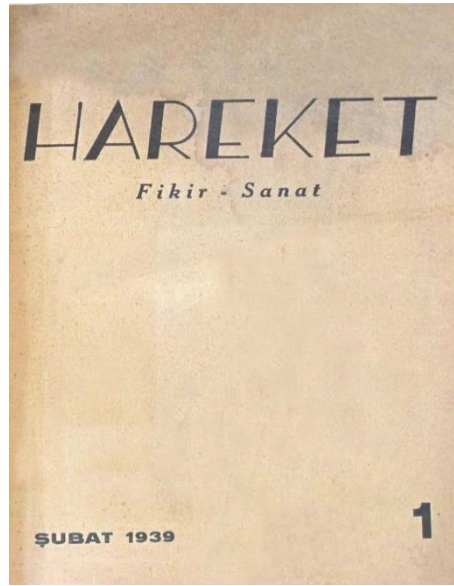
Gençlik (1928): İlk sayfasında “Gençliğin okuma arzusunu temyiz ve takviye çalışır ilmi, edebi aylık mecmua” ifadesiyle yayınlanır.

Gençlik dergisi (1928)

Altın Çiçek (1928): Bu dergi, genç okurların gönderdiği yazıları yayınlamak maksadıyla yayın hayatına girmiştir.

Hareket Dergisi (1939-1982): Tek Parti döneminde ılımlı muhalefet yapması bakımından da önemlidir. Ziya Gökalp’ın milliyetçiliğinden farklı olarak Türklüğün İslam dini içerisinde ve sayesinde inkişaf ettiğini benimseyen bir milliyetçilik anlayışına sahiptir.

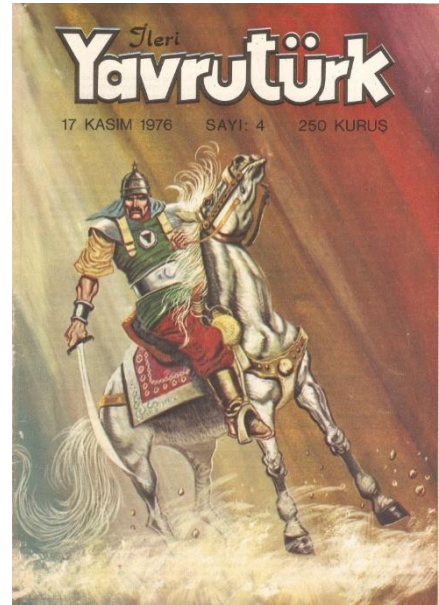

Hareket dergisi (1939-1982)

Din Yolu (1950-1957): “İmanlı Türk Gençliğinin Sesi” sloganıyla çıkan Seher Vakti, 15 Kasım 1969’da Şule Yüksel Şenler tarafından çıkarılmaya başlanmıştır.

Millî Gençlik (1970): 1970’li yıllarda İslami çizgi dâhilinde yayımlar yapmıştır. Derginin hitap ettiği kesim öncelikle İslami hassasiyetlere sahip üniversite gençliği olmuştur.

Edebiyat (1969-1984): Nuri Pakdil’in öncülüğünde M. Akif İnan, Rasim Özdenören ve Erdem Bayazıt tarafından kurulmuştur. Edebiyat’ta, İslam medeniyetiyle şekillenmiş bir toplumda Batıcılığın ideal olarak sunulmasına karşı çıkmıştır.

Çatı (Şubat 1975 ile Mart 1978): Daha çok lise dönemindeki öğrenciler olmak üzere gençliği hedef almıştır. Genç kalemlerin yetişmesine katkıda bulunmuştur.

İleri Yavrutürk (27 Ekim 1976): *İleri Yavrutürk* dergisinin, özellikle 1950’li yıllardan itibaren giderek artan ve gençleri etkileyen yabancı çizgi romanlara karşı alternatif olma

amacıyla ortaya çıktığı görülür. Dergide yayımlanan tarihi konulu hikâyeler, çocuklarda ulusal tarih bilinci ve vatan sevgisini uyandırıp bu duyguların gelişmesini sağlar. Savaş alanlarını anlatan canlı tasvirler ve hikâyelerin yanında bulunan resimler her hikâyeyi süsler. *İleri Yavrutürk* dergisinde yer alan bu hikâyeler, milli bir hassasiyetle işlediği konular aracılığıyla alandaki büyük bir boşluğu doldurmuştur (Kıymaz, 2010: 116).

4. 2000 yılı ve Sonrası Gençlik Dergilerinde Sosyolojik Değişim

2000 sonrası Müslüman Genç 1991-1992 (22 Sayı), Gençlik 1993-1996 (55 Sayı), Anadolu Gençlik 2000-2016 (202 Sayı), Genç Öncüler 2003-2016 (113 Sayı), Çatı 2010- 2016 (7 Sayı), Genç Düşünce 2010-2012 (12 Sayı), Müslüman Genç Davetçi 2013-2015 (6 Sayı), Genç Adam 2013-2016 (15 Sayı), Lâ Dergisi 2015-2016 (6 sayı) dergileri yayımlanmıştır. 2018-2021 yılları arasında Mevlâna İdris Zengin tarafından çıkarılan *Çeto*, çocuk dergisi olarak hazırlanmakla birlikte gençlere hitap eden yazılar da içermektedir. Günümüzde adında “genç” kelimesinin geçtiği *Anadolu Gençlik*, *Genç*, *Genç Ay*, *Genç Doku*, *Genç Okur*, *Gençlik Spor*, *Genç Yaklaşım*, *Genç Yorum*, gibi gençlerin bilgi ve genel kültürünü artırmaya yönelik dergilerin yanı sıra *Heygirl*, *Teeny* gibi tamamen ticarî amaçlı yayımlanan dergiler de bulunmaktadır.

2020 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gençler için *Geçerken* adlı dergi çıkarılmaktadır. Gençlik Edebiyatı alanında önemli isimlerden Necdet Neydim’in kurucusu olduğu ve 2021 yılında çıkarılmaya başlanan *Sözelti* dergisi de ilgi çekici ve özgün yazılarıyla dikkat çekmektedir.

Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte basılı ve çevrim içi dergilerin sayısı giderek artmaktadır. Edebî dergilerin yanı sıra polisiye, çizgi roman, fantastik türlerinde ve magazin içerikli dergiler de bulunmaktadır. Farklı türlerle birlikte yeni biçimler de denenmektedir. Fanzin, İngilizce FANatic ve magaZINE kelimelerinin kısaltılmasıyla oluşturulan finansal kaynaklardan ve hiyerarşik yapılardan uzak alternatif bir basılı materyaldir. Farklı yöntemlerle çoğaltılan örnekleri olmakla beraber genellikle fotokopi ile çoğaltılarak ticari amaç güdülmeyen dağıtılan yayınlardır.

Fanzinler, “Karma Fanzinler” ve “Edebiyat Fanzinleri” olarak iki şekilde hazırlanır. Karma fanzinler, içerik bakımından edebiyat, müzik, karikatür ve güncel konulara farklı yorumlar getiren fanzinlerdir. Edebiyat fanzinleri ise şiir, öykü ve hikâye gibi eserleri barındırır.

5.Sonuç

İlk çocuk dergisi Mümeyyiz’den günümüze kadar çocuk ve gençlik edebiyatında pek çok dergi yayımlanmıştır. Yayımlanan bu dergilerin genel yayın politikasının ve içeriğinin devrin siyasi konjonktüründen ve sosyal olaylarından etkilendiği anlaşılmaktadır. Tanzimat ile başlayıp Meşrutiyet’le devam eden süreçte gençlik dergilerinde itaatkar, erdemli bireyler yetiştirilmesinin arzulandığı söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu dergilerde didaktik bir anlatımın öne çıktığı görülmektedir. Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan süreçte dergilerin hedef kitlesi aynı olsa da Tanzimat ve sonrasında farklı bir yayın politikası güdülmüştür.

Çocuk / gençlik dergi ve gazeteleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında, genç kuşaklara, yapılan yeniliklerin aktarılmasında ve eleştirel bir düşünce sisteminin yerleştirilmesinde yararlı olmuştur. Yapılmakta olan yeniliklerin ve ulusun geçirdiği değişimin çocuklara ve gençlere aktarılmasında, bu dönemdeki çocuk ve gençlik dergileri bir çeşit aracı görevi üstlenmişlerdir.

Son yıllarda gençlere yönelik yayın hazırlamanın öneminin ve gerekliliğinin fark edilmesi, süreli yayınlara bakışı da değiştirmiştir. Bu nedenle 2000 sonrasında günümüz gençliğinin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun bir anlayışla yayıncılık yapılmaya çalışıldığı

görülmektedir. Sonuç olarak geçmişten günümüze incelendiğinde bilişsel ve ruhsal bakımdan gelişmiş, kendisini yetiştirmiş, ülkesi ve dünya için kaygılanan, gelecek hedefleri olan genç yazarlara ve okuyuculara örnek olmuş dergilere karşılık günümüzde gençler arasında popüler konuları ele alan dergiler ağırlıktadır.

Kaynakça

- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Demir, E. B. (2021). Türkiye’de çocukluğun tarihi: Eski harfli süreli çocuk yayınları. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 6(11).
- DIB (2022). *Geçerken*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Duman, H. (1986). *İstanbul kütüphaneleri Arap harfli süreli yayınlar toplu katalogu*. 1828-1928. Union Catalogue of the Periodicals in Arabic Script in the Libraries of İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İslâm Konferansı Teşkilâtı.
- İbanoğlu, F. (2015). Osmanlı matbuatında “gençlik dergisi” meselesine dâir bazı notlar. *Din ve Hayat Dergisi*. İstanbul Müftülüğü Yayınları. S. 25, s. 123-128.
- Karakaya N. (2018). Meşrutiyete kadar Türk eğitim sistemi ve türk dili ve edebiyatı eğitimi. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi (UluTurkad)*, 3(2):31-60.
- Kıymaz, M. S. (2010). Milli hafıza açısından kahramanlık hikâyeleri: “İleri Yavrutürk” dergisi örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 103-117.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye’de süreli çocuk yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Neydim, N. (2022). Sözeltili. <https://www.sozelti.com/> (Erişim tarihi: 25.11.2022)
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı* (7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Özmen, H. ve Karamustafaoğlu, O. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, S. (2010). İstanbul için yayımlanan süreli yayınlar bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (16) , 563-590.
- Tuğluoğlu, F. (2015). II. Meşrutiyet döneminde milliyetçi bir çocuk dergisi: Talebe Defteri (1913-1919) . *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 15 (30), 99-139.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.